

Transgender personen in de gemeente

In de Basis Registratie Personen worden door ambtenaren dagelijks nieuwe burgers ingeschreven. Bij iedereen noteren ze: man of vrouw. Maar in elke gemeente wonen mensen wiens genderidentiteit (het gevoel man, vrouw, beide of geen van beide te zijn) of genderexpressie (bv. kleding, gedrag, stemgebruik, enz.) niet 100 procent overeenkomt met het geslacht dat bij hun geboorte is opgegeven. We spreken hier van transgender personen. De acceptatie van transgender personen in Nederland laat helaas te wensen over. Dit heeft invloed op het welzijn en de maatschappelijke positie van deze groep burgers. Veel transgender personen bevinden zich in een kwetsbare positie. Om die reden is het voor gemeenten belangrijk om transgender personen op het netvlies te houden. In deze handreiking geven Movisie en Transgender Netwerk Nederland aan wat gemeenten kunnen doen voor transgender personen.

In deze handreiking

De T in LHBTI	2
Inleiding	2
Terminologie	3
Transitie	4
De positie van transgender personen	5
Maatschappelijke aspecten	5
Welzijn en gezondheid	6
10 Tips voor beleid	9
Verder lezen	11

De T in LHBTI

Inleiding

Transgender personen in de gemeente

De gemeente heeft de verantwoordelijkheid om discriminatie, uitsluiting en onwenselijk gedrag tegen te gaan, om

werkgelegenheid te stimuleren en om sociale veiligheid te garanderen. Dat geldt ook wanneer het gaat om transgender personen. De gemeente kan in verschillende situaties te maken krijgen met transgender personen, bijvoorbeeld wanneer een patiënt van een genderteam

Bijzondere Bijstand aanvraagt om behandelars te kunnen bezoeken. Of wanneer een transgender persoon bij de politie aangifte doet van discriminatie of geweld op straat. Om deze redenen is het voor gemeenten belangrijk om de T in LHBTI op het netvlies te houden.

Aandacht voor de T in LHBTI-beleid

Transgenderbeleid valt onder LHBTI-beleid, maar in de praktijk blijkt dat LHBTI-beleid vaker gericht is op homoseksuele mannen en lesbische vrouwen. Beleidsmakers vinden het lastig om specifiek beleid voor transgender personen te realiseren, terwijl er wél specifieke behoeften en aandachtspunten zijn binnen deze groep. Het meest kenmerkende verschil met homoseksuele mannen en vrouwen is dat het bij transgender personen gaat over

wie je bent en niet op wie je valt, zoals bij homo- en biseksualiteit. Voor alle groepen geldt dat het gaat om gevoel en gedrag dat afwijkt van de gendernorm in de maatschappij.

Op nationaal én lokaal niveau

Landelijk zijn er nog veel stappen te zetten op het gebied van transgender-emancipatie. Zo zijn de bescherming van transgender personen tegen discriminatie, en de toegankelijkheid en kwaliteit van

de zorg voor transgender personen belangrijke aandachtspunten. In het laatste geval gaat het om vergoedingen voor (bepaalde) medische ingrepen, uitbreiding van psychische zorg en het terugdringen van de lange wachtlijsten voor geslachtsbevestigende behandelingen. Daarnaast beslissen overheden over de mogelijkheden binnen geslachtsregistratie, zoals bijvoorbeeld het afschaffen van geslachtsregistratie, of juist het toevoegen van 'X' aan 'M' en 'V'.

Terminologie

Transgender is een verzamelterm voor alle personen bij wie de biologische aanduiding 'man' of 'vrouw' niet vanzelfsprekend overeenkomt met hun *genderidentiteit*: het gevoel man, vrouw of iets anders te zijn. In Nederland valt ongeveer 3,9 procent van de bevolking onder deze term. Binnen de groep transgender personen zijn allerlei indelingen te maken waar weer andere termen voor zijn. Belangrijker dan deze termen is het besef dat transgender een regenboog op zichzelf is. De mensen die het betreft onderzoeken vaak verschillende uitingsvormen, op zoek naar hun identiteit.

Genderidentiteit

Genderidentiteit is de diepgevoelde, persoonlijke overtuiging van het behoren tot een bepaald geslacht: man of vrouw, beide of geen van beide. Voor transgender personen komt de genderidentiteit niet overeen met het geslacht dat bij de geboorte werd vastgesteld.

Genderdysforie

Genderdysforie (ook wel *gender incongruentie* genoemd) gaat over de zelfbeleving van transgender personen als psychisch/medisch verschijnsel. Voorheen gebruikten psychiaters en psychologen de term *gender identity disorder* om de situatie van transgender personen te benoemen. Door het gebruik van deze term leek het

alsof transgender personen een psychische stoornis hebben, daarom wordt tegenwoordig de term *genderdysforie* gebruikt.

Transman

Een transman is een transgender man die bij geboorte als meisje werd aangeduid.

Transvrouw

Een transvrouw is een transgender vrouw die bij geboorte als jongen werd aangeduid.

Transseksueel

Transseksueel is een klinische term voor personen die volledig van geslacht willen wisselen (dus van man naar vrouw of andersom) en de volledige medische behandeling wensen. Transgender personen zijn verdeeld over het gebruik van de term. Critici gebruiken deze term liever niet, ook omdat het woord seksualiteit verwarring wekt.

Aantal transgender personen

Uit SCP onderzoek blijkt dat ongeveer 3,9 procent van de Nederlandse bevolking zich niet eenduidig identificeert met het geslacht dat is geregistreerd bij de geboorte. In totaal geeft 0,6% aan problemen te hebben met het toegekende geboortegeslacht via hormoonbehandelingen en/of operaties. Dit betreft ongeveer 102.000 mensen (Kuyper, 2017).

Non-binair

Deze term betreft mensen die zich niet thuis voelen in de tweedeling van man versus vrouw. Iemand die non-binair is kan zich tegelijkertijd man en vrouw voelen, of zich niet man en niet vrouw voelen. Non-binaire personen kiezen er soms voor om hormoonbehandelingen en/of operaties te ondergaan, zodat het lichaam zoveel mogelijk in overeenstemming is met de eigen identiteit.

Travestiet of crossdresser

Travestieten, ook wel *crossdressers* genoemd, hebben niet altijd de wens tot geslachtsaanpassing in welke vorm dan ook. Zij geven uiting aan hun identiteit door zich deels of volledig, soms of regelmatig, te kleden als iemand van het andere geslacht. In hoeverre men zich ook als dit andere geslacht identificeert, verschilt per persoon.

Transitie

De meeste transgender personen hebben al jong een gevoel van vervreemding en voelen zich niet thuis in hun lichaam. Veel transgender personen vertellen achteraf dat ze altijd hebben geweten dat zij zich anders voelden dan anderen, zonder te kunnen benoemen waardoor. Omdat er in de maatschappij een strikte scheiding tussen genderrollen bestaat, voelden zij zich meestal niet begrepen en hadden ze het gevoel dat er voor hen geen plek was in de maatschappij. Om deze reden kozen velen van hen ervoor om een leven op te bouwen dat paste bij het geslacht dat op hun geboorteaakte staat.

Inmiddels is er wel aandacht voor kinderen die al vroeg genderdysfore gevoelens uiten. Hen blijft jaren van verborgenheid bespaard. Bovendien kunnen jonge transgender personen tegenwoordig, onder begeleiding van een psycholoog, in de puberteitsfase starten met hormoontherapie. Dit remt de ontwikkeling van secundaire geslachtskenmerken. Daarmee krijgen ze meer tijd om na te denken over een eventuele verandering, omdat de lichamelijke veranderingen van het

ongewenste geslacht nog even uitblijven. Toch wil niet elk transgender persoon (volledig) in transitie naar het andere geslacht. Sommigen kiezen er bijvoorbeeld voor om wel hormoonbehandeling te ondergaan, maar geen operaties, of alleen gedeeltelijk. Anderen kiezen ervoor om hun genderidentiteit te uiten door middel van bijvoorbeeld kleding.

Geslachtsbevestigende behandeling

Een deel van de transgender personen ondergaat een geslachtsbevestigende behandeling. Deze behandeling bestaat uit een aantal fasen. Eerst wordt de diagnose genderdysforie gesteld. Als dat gebeurd is kan de aanvrager starten met een hormoonbehandeling, waarbij hormonen van het gewenste geslacht worden toegediend. Ook gaat de persoon daadwerkelijk in de nieuwe geslachtsrol leven. Daarna kan men een indicatie krijgen voor geslachtsbevestigende plastische chirurgie. Door onder andere de lange wachttijden in de verschillende fasen van dit traject kan een geslachtsbevestigende behandeling gemiddeld 4 tot 5 jaar duren. De meeste behandelingen worden uitgevoerd

door het Zorgcentrum voor Genderdysforie bij het VU Medisch Centrum in Amsterdam. Ook is er een Gendercentrum in het Universitair Medisch Centrum Groningen en een Genderpoli in Venlo.

Wijziging naam en geslacht

Vanaf 1985 is het in Nederland mogelijk om het geslacht in de burgerlijke stand aan te passen. Artikel 1:28 van het Burgerlijk Wetboek beschrijft de procedure en de voorwaarden waaraan moet worden voldaan om in de administratie het geslacht aan te passen. Een van de voorwaarden was dat de aanvrager van de geslachtsaanpassing een sterilisatie moest ondergaan, zodat deze persoon geen kinderen meer op de wereld kon zetten. Deze voorwaarden sluiten niet alleen transgender personen uit die deze ingrepen niet willen, maar ze zijn ook in strijd met de huidige internationale mensenrechten omtrent lichamelijke integriteit en zelfbeschikking.

Vanaf 1 juli 2014 is dit wetsartikel gewijzigd en dat betekent dat lichamelijke voorwaarden zijn te komen vervallen. Iemand die zijn geslacht op papier wil wijzigen overhandigt de ambtenaar van de burgerlijke stand een ondertekende deskundigenverklaring. Hierin verklaart een deskundige (bijv. een arts of psycholoog van een genderteam) dat de onderzoeker geïnformeerd is over de consequenties van de geslachtswijziging, een geslachtswijziging wenst en dat deze gevoelens duurzaam aanwezig zijn. Daarmee is aan de voorwaarden voor juridische geslachtsverandering voldaan en kan het geregistreerd geboortegeslacht worden gewijzigd. Tegelijkertijd kunnen ook de voornamen worden gewijzigd, een procedure waar tot 1 juli 2014 nog een rechter aan te pas moest komen. De minimale leeftijd voor de juridische geslachtsverandering is 16 jaar.

De positie van transgender personen

Maatschappelijke aspecten

Acceptatie

Door de jaren is te zien dat de acceptatie van transgender personen stijgt in Nederland. Toch is slechts iets meer dan de helft van de bevolking positief over Transgender personen (Kuyper, 2018). 9 procent van de bevolking is uitgesproken negatief, 14 procent geeft aan niet met transgender personen om te willen gaan en 20 procent van de Nederlandse bevolking is van mening dat er "iets mis" is met transgender personen. 34 procent van de mensen heeft een neutrale houding tegenover transgender personen. De mate van acceptatie van transgender personen in de maatschappij hangt samen met de sociaaleconomische status en veiligheid van transgender personen. Hoe negatiever de houding tegenover

transgender personen, hoe meer zij last hebben van discriminatie en geweld. Ook is er dan onder de transgender personen vaker sprake van werkloosheid.

Sociaal- economische status

Uit onderzoek van het CBS (in Kuyper, 2017) blijkt dat transgender personen vaker werkloos zijn, vaker een laag inkomen hebben en vaker afhankelijk zijn van een uitkering dan cis gender personen (personen van wie de genderidentiteit overeenkomt met het geboortegeslacht). Van de transgender personen die actief zijn op de arbeidsmarkt is 40 procent werknemer of ZZP'er. Onder de algemene beroepsbevolking is dit 61,6 procent. Van de transgender personen die werk hebben, valt 48 procent in de laagste

inkomensgroep, terwijl 68,3 procent wel middelbaar tot hoog is opgeleid. Van de algemene beroepsbevolking is 68,2 procent middelbaar tot hoog opgeleid en valt 30,1 procent in de laagste inkomensgroep. Daarnaast is 37,6 procent van de transgender personen afhankelijk van een arbeidsongeschiktheidsuitkering, een bijstandsuitkering of een andere uitkering. Van de algemene beroepsbevolking is dat 13,8 procent. Ook in de burgerlijke staat zijn grote verschillen te zien: waar in Nederland 44 procent van de mensen gehuwd is, ligt dat percentage bij transgender personen rond de 14 procent. Ook zijn transgender personen vaker gescheiden, namelijk 14 procent ten opzichte van 9 procent over de hele Nederlandse bevolking.

SCP-onderzoek: Transgenderpersonen in Nederland

Het SCP rapport 'Transgender personen in Nederland' (2017) is gebaseerd op literatuuronderzoek, registratiecijfers, een grootschalig vragenlijstonderzoek onder transgender personen, en focusgroepen met transgender personen en experts. Op basis hiervan laat het SCP zien hoeveel mensen in Nederland hun officiële geslachtsregistratie hebben aangepast en of deze groep in sociaal-demografische en sociaaleconomische positie verschilt van de rest van de bevolking. Ook wordt er ingegaan op de vraag welke factoren ervoor zorgen dat transgender personen beter of slechter af zijn op terreinen als werk en inkomen, veiligheid, eenzaamheid en welzijn.

Veiligheid en negatieve reacties

Veel transgender personen voelen zich niet altijd veilig in de buurt, vooral degenen die zich nog in het transitieproces bevinden. Ruim 40 procent van de respondenten uit het SCP-onderzoek (Keuzenkamp, 2012) heeft te maken met negatieve reacties vanwege het trans-

zijn, vooral in de openbare ruimte. Vaak genoemd zijn: afkeurende blikken, belachelijk gemaakt worden of het mikpunt zijn van flauwe grappen en scheldpartijen. Uit het SCP-onderzoek blijkt verder dat 5 procent van de transgender personen in Nederland wel eens bedreigd is en 5 procent seksueel geïntimideerd.

Welzijn en gezondheid

Psychische gezondheid

Uit het SCP-onderzoek (2012) blijkt ook dat er veel psychische nood is onder transgender personen. Gemiddeld heeft 33 procent van de transgender personen matige tot ernstige psychische problemen, vergeleken met 14 procent onder de Nederlandse bevolking in het algemeen.

Suicide

Dat veel transgender personen het moeilijk hebben, blijkt ook uit de hoge mate van suicidaliteit. Ongeveer 70 procent van de respondenten heeft ooit aan zelfmoord gedacht en 20 procent vaak tot heel vaak. Ruim 20 procent deed ooit een zelfmoordpoging. Dit is maar liefst tien keer zoveel dan onder de gehele Nederlandse bevolking.

Eenzaamheid

66 procent van de respondenten uit het SCP-onderzoek (2012) geeft aan eenzaam te zijn en 25 procent zelfs in sterke mate. Dat is veel meer dan onder de Nederlandse bevolking in het algemeen, waarvan 30 procent eenzaam is en 10 procent sterk eenzaam.

Fysieke gezondheid

Als het gaat om fysieke gezondheid is bekend dat de overgrote meerderheid zegt in het algemeen een goede gezondheid te hebben. Echter, diegenen die het vrouwelijk geboortegeslacht hebben, ervaren hun gezondheid wat vaker als minder goed. Dit verschil tussen de seksen komt overeen met de ervaringen tussen mannen en vrouwen in de algemene bevolking. Er is meer onderzoek nodig om een goed beeld te krijgen van de gezondheid van transgender personen en de gevolgen van langdurig hormoongebruik.

Zorg

Uit het SCP-onderzoek (2012) blijkt dat 90 procent van de transgender personen onder behandeling bij gendertherapeuten de zorg informatief en behulpzaam vindt. De specialistische zorg van Transvisie Zorg scoort 92 procent. Als het over de reguliere GGZ-instellingen gaat vindt slechts 37 procent

van de respondenten de zorg informatief en behulpzaam. Voor maatschappelijk werk is dit 52 procent. Deze gegevens lijken het groeiende besef te ondersteunen dat transgender personen gebaat zijn bij een gespecialiseerd aanbod van psychische en psychosociale zorg. Deze zorg omvat zowel tweede- of derdelijns specialistische psychotherapeutische begeleiding, als maatschappelijke ondersteuning.

Sport

Transgender personen nemen een speciale positie in onder de sporters, omdat veel teamsporten zijn ingericht langs sekselijnen: mannen en vrouwen sporten vaak gescheiden. Als je van geslacht verandert, kom je in een ander team en een andere competitie. Ook voor transgender personen die zich niet willen conformeren aan de man-vrouw tweedeling is het sporten in teamverband lastig: wil je sporten in een

team dan moet je in het vrouwen- óf het mannenteam. Er zijn wel sporten waar teams bestaan uit zowel mannen als vrouwen, zoals bijvoorbeeld korfbal, of men kiest voor een individuele sport als hardlopen of fitness.

Goed voorbeeld

De gemeente Rotterdam heeft er bewust voor gekozen om voor transgender personen de psychosociale zorg uit de Wmo te financieren. Zij kiezen hierin voor de afdeling TransSupport van Humanitas. Transvisie Zorg van GGZ-instelling PsyQ werkt landelijk en heeft een breed aanbod van individuele hulpverlening en groepshulpverlening.

10 Tips voor beleid

Veel gemeenten zijn er nog niet aan toegekomen lokaal beleid voor transgender personen en hun naasten te ontwikkelen. Nu worden transgender personen 'meegenomen' in het brede LHBTI-beleid. Hierbij bestaat het risico dat er weinig of geen aandacht aan hen besteed wordt. Speciale aandacht voor transgender personen in de gemeente is belangrijk op de terreinen van veiligheid en discriminatie, zorg en welzijn, onderwijs en sport, en werk. Hieronder staan verschillende thema's en onderwerpen die in het gemeentelijke beleid verankerd kunnen worden, en tips om dit beleid vorm te geven.

Gemeentebesleid

- Betrek belangenorganisaties voor transgender personen bij het ontwerpen van beleid. Dit
- kunnen lokale initiatieven in uw gemeente zijn, maar ook landelijke belangenorganisaties zoals Transgender Netwerk Nederland. Stimuleer deze groepen ook deel te nemen aan inspraakprocedures voor de Wmo.
- Zorg ervoor dat ambtenaren die veel in contact staan met burgers, zoals balie medewerkers en medewerkers van de burgerlijke stand, beschikken over voldoende sensitiviteit voor een correcte bejegening van transgender burgers. Dit geldt niet alleen voor persoonlijke benadering, maar ook wanneer men te maken krijgt met het invullen van formulieren. Neem in alle formulieren de mogelijkheid op om naast man en vrouw iets anders of niets in te vullen.
- Laat via de websites en folders van uw gemeente in tekst en beeld zien dat u transgender personen vanzelfsprekend

Goed voorbeeld

In 2017 zijn er ook op de werkvloer genderneutrale toiletten gekomen bij de gemeente Utrecht. Op iedere verdieping is één genderneutraal toilet geplaatst. Momenteel onderzoekt de gemeente in welke andere gemeentebouwen, zoals wijkcentra en culturele instellingen, genderneutrale toiletten kunnen worden aangelegd.

als burgers van uw gemeente ziet. Als er ontmoetingsmogelijkheden zijn voor transgender personen kunt u op de website laten weten waar men hiervoor terecht kan. Hiermee geeft u het signaal af dat transgender personen overal zijn; mensen om wie het gaat zullen zich gewaardeerd voelen.

- Neem in de vragen van reguliere, lokale monitoring ook vragen op over genderidentiteit en genderexpressie. Dit kan op het gebied van welzijn en gezondheid, en veiligheid.

Goed voorbeeld van vragen naar geslacht in gemeentelijke monitoren of peilingen

Hoe werd u bij geboorte ingeschreven bij de burgerlijke stand?

1. als jongen
2. als meisje

Mensen beleven hun geslacht heel verschillend. Man of vrouw is wel de norm maar niet iedereen voelt zich (geheel) thuis bij één van de twee. De volgende vraag gaat over hoe u uw geslacht beleeft, dat wordt ook wel genderidentiteit genoemd.

Volgens uw beleving bent u:

1. Man (of jongen)
2. Vrouw (of meisje)
3. Tegelijk of afwisselend deels man, deels vrouw
4. Niet man en ook niet vrouw
5. Dat weet ik (nog) niet
6. Anders, namelijk ...

Veiligheid en discriminatie

- Maak, in samenwerking met de lokale Anti Discriminatie Voorziening (ADV), duidelijk waar transgender personen terecht kunnen wanneer zij te maken krijgen met discriminatie. Specificeer samen met de lokale ADV onder meer de discriminatiegrond geslacht en genderidentiteit/genderexpressie en zorg ervoor dat in de algemene antidiscriminatie-voorlichting de positie van transgender personen expliciet meegenomen wordt.

- Informeer of de politie zicht heeft op deze specifieke groep, bijvoorbeeld tijdens het reguliere Regionaal Discriminatie Overleg. Dring aan op voorlichting over vormen van geweld tegen transgender personen en de plekken waar dit geweld vaak voorkomt, zodat de politie alert kan reageren. Dring er ook op aan dat de politie zich bewust is van de manier waarop ze transgender personen bejegen. Het is belangrijk dat transgender personen zich serieus genomen en beschermd voelen, bijvoorbeeld wanneer ze een melding of aangifte komen doen. Hierbij kunnen lokale afdelingen van "Roze in Blauw", het LHBTI-netwerk van de Nationale Politie, assisteren.

Zorg en welzijn

- Verken de hulpverleningsmogelijkheden voor transgender personen in uw gemeente. Is er specifieke hulpverlening voor transgender personen beschikbaar? En zijn reguliere hulpverleningsinstellingen (GGD, GGZ, wijkteams en thuiszorgorganisaties) voldoende toegerust om deze doelgroep ondersteuning te bieden? Psychosociale zorg en begeleiding van transgenderpersonen kunnen worden gefinancierd vanuit de Wmo. Vraag bijvoorbeeld bij de aanbesteding van welzijnswerk en (gezondheids)zorg specifiek of er rekening gehouden wordt met de specialistische zorgvraag van transgender personen. Er worden online modules ontwikkeld voor professionals over hoe zij transgender personen kunnen ondersteunen.

Transgender Gedenkdag

Transgender personen lopen wereldwijd veel meer risico slachtoffer te worden van geweld. Bijna dagelijks wordt er ergens op de wereld een transgender persoon vermoord. Om stil te staan bij deze realiteit en bij te dragen aan meer bewustwording en zichtbaarheid van de veiligheidsproblemen die transgender personen ervaren, wordt ieder jaar wereldwijd op of rondom 20 november Transgender Gedenkdag georganiseerd. De nationale Transgender Gedenkdag wordt elk jaar in een andere stad georganiseerd.

Onderwijs en sport

- Kijk of er bij voorlichting op scholen over LHBTI voldoende aandacht is voor het transgenderthema. Er bestaat ook

de mogelijkheid voor ondersteuning op scholen met transgender leerling(en). Transvisie Zorg biedt een aanpak op maat.

- Stimuleer sportclubs en -verenigingen om LHBTI-negatief gedrag tegen te gaan en transgender sporters te ondersteunen. Stimuleer sportorganisaties en scholen om hun faciliteiten toegankelijk te maken voor transgender personen en dit op te nemen in protocollen, bijvoorbeeld door het faciliteren van privékleedkamers en douchecabines.

Goed voorbeeld

Gemeente Amsterdam en Stichting GenderTalent, gespecialiseerd in HR-services voor transgender personen en werkgevers, zijn in navolging van de [verklaring van Dordrecht](#) een officiële samenwerking zijn gestart. Het doel van deze samenwerking is om werkloze Amsterdamse transgender personen naar een betaalde baan te begeleiden middels jobcoaching. De gemeente en GenderTalent werken hierbij ook samen met verschillende bedrijven en het UWV.

GenderTalent biedt ook buiten deze samenwerking met gemeenten onder andere jobcoaching voor werkzoekenden en training voor werkgevers, specifiek gericht op transgender personen.

Werk

- Draag bij aan het verbeteren van de arbeidsmarktpositie van transgender personen. Dit kan door bijvoorbeeld werknemers van het UWV, Werkpleinen en de re-integratiebureaus toe te rusten om adequaat in te spelen op de specifieke situatie van transgender personen.

Verder lezen

Websites

www.movisie.nl/LHBTI-emancipatie

Movisie is het landelijke kennisinstituut en adviesbureau voor kennis en aanpak van sociale vraagstukken. Hieronder valt ook het Kennisdossier LHBTI-emancipatie dat ingaat op vraagstukken en praktijkvoorbeelden die bijdragen aan het inclusiever maken van de samenleving voor LHBTI's.

www.transgendernetwerk.nl

Stichting Transgender Netwerk Nederland (TNN) is een professionele belangenbehartiger. TNN zet zich in voor een genderdiverse samenleving, bestrijding van discriminatie, en emancipatie van transgender personen en hun omgeving. Zij adviseren overheid en maatschappelijk middenveld om de transgenderinclusiviteit te verbeteren. TNN vervult ook een portaalfunctie, als meldpunt voor slachtoffers en getuigen van transgenderdiscriminatie.

www.transgenderinfo.nl

De website Transgender Info is het Nederlandse informatieportaal van TNN met een sociale kaart, actualiteiten, praktische informatie en verdiepende thematische webpagina's en factsheets voor zowel transgender personen en hun naasten, als voor professionals die voor hun werk en studie op zoek zijn naar informatie.

www.psyq.nl/genderdysforie

Transvisie Zorg biedt psychologische en psychosociale hulpverlening aan mensen met genderidentiteitsvragen en hun omgeving. Ook adviseert en begeleidt Transvisie Zorg scholen en professionals die te maken hebben met een genderdysfore leerling of cliënt.

www.vereniging-genderdiversiteit.nl

Vereniging Genderdiversiteit is een vrijwilligersorganisatie die emancipatie nastreeft van mensen met genderdysforie en is tevens de koepel voor lokale transgender- en travestie organisaties.

www.vumc.nl/afdelingen/zorgcentrum-voor-gender

Het VU medisch centrum te Amsterdam heeft een Kennis- en Zorgcentrum voor Genderdysforie. Dit centrum biedt via de website onder meer algemene informatie, behandelrichtlijnen en behandelmethoden.

www.umcg.nl/NL/Zorg/Volwassenen/zob2/genderdysforie/Paginas/default.aspx

Het Universitair medisch centrum te Groningen heeft een Kennis- en Zorgcentrum voor Genderdysforie. Dit centrum biedt via de website onder meer algemene informatie, behandelrichtlijnen en behandelmethoden.

www.mutsaersstichting.nl/verwijzers/gender-dysforie

Genderteam Zuid-Nederland is een samenwerking tussen de Mutsaersstichting in Venlo, Psychologen Praktijk OOG in Eindhoven. Het Genderteam werkt samen met de genderpoli van VUmc Amsterdam.

www.transvisie.nl

Patiëntenorganisatie Transvisie behartigt vrijwillig de belangen van patiënten en hun naasten. Zij beantwoorden vragen van individuen en organiseren zelfhulpgroepen waar transseksuelen, transgender personen en hun naasten met elkaar in contact kunnen komen.

www.gendertalent.nl

Loopbaanbegeleiding voor transpersonen. GenderTalent biedt kosteloos professionele arbeidscoaching aan mensen met een genderdiverse achtergrond.

www.trans-united.org

Trans-United is een platform bedoeld voor transgender personen met een biculturele achtergrond. Trans-United biedt diverse workshops aan met verschillende thema's. Deze workshops zijn gericht op het informeren, stimuleren en het weerbaar maken van de deelnemers. Verder richt Trans-United zich op het zichtbaar en het bespreekbaar maken van de transgendergemeenschap in Nederland.

www.iedereenisanders.nl

Iedereenisanders.nl is een startpagina voor LHBTI-jongeren met een aparte website voor transgenderjongeren. Het staat boordevol informatie, tips, doorverwijzing en ervaringen van anderen.

Literatuur

- Elling, A. & Smits, F. (2011): *Seksuele diversiteit in de sport. Sportdeelname en acceptatie*. Utrecht: Mulier Instituut.
- Felten, H. & Boote, M. (2012). *Ik wou dat ik dood was. 10 vragen over suïcidepreventie onder lesbische, homo, bi- en transgenderjongeren*. Utrecht: Movisie.
- Geerdinck, M., Muller, L., Verkleij, C. & Weert, C. van (2011). *Transseksuelen in Nederland. Is er sprake van ongelijkheid?* Den Haag: Centraal Bureau voor de Statistiek/Centrum voor Beleidsstatistiek.
- Graaf, H., de, Kruijer, H., Acker, J., van & Meijer, S. (2012). *Seks onder je 25ste. Seksuele gezondheid van jongeren in Nederland anno 2012*. Utrecht: Rutgers WPF/Soa Aids Nederland.
- Hammerberg, T. (2009). *Human rights and gender identity*. Strasbourg: Council of Europe.
- Human Rights Watch (2011). *Controlling bodies, denying identities. Human rights violation against trans people in the Netherlands*. New York: Human Rights Watch.
- Keuzenkamp, S. (2012). *Worden wie je bent. Het leven van transgenders in Nederland*. Den Haag: Sociaal en Cultureel Planbureau.
- Kuyper, L. (2016) *LHBT-monitor 2016*. Den Haag: Sociaal en Cultureel Planbureau.
- Kuyper, L. (2017) *Transgender personen in Nederland*. Den Haag: Sociaal en Cultureel Planbureau.
- Kuyper, L. (2018). *Opvattingen over seksuele en genderdiversiteit in Nederland en Europa*. Den Haag: Sociaal en Cultureel Planbureau.
- Keuzenkamp, S. & Mens-Verhulst, J. van (2009). Gezondheid. In: Merens, A. & Hermans, B. (red.), *Emancipatiemonitor 2008* (p. 250-274). Den Haag: Sociaal en Cultureel Planbureau/ Centraal Bureau voor de Statistiek.
- Schijf, E., Franse, B. & Hermans, M. (2010). *Genderdysforie en school. Leidraad voor de begeleiding van genderdysfore leerlingen*. Amsterdam: Transvisie.
- Schuyf, J. (2010). *Dames, heren en anderen. Transgenders in Nijmegen*. Utrecht: Movisie.
- Schuyf, J. (2014) *Gemeentelijke monitoren en LHBT*. Utrecht: Movisie.
- T'Sjoen, G., Trotsenburg, M. van, Gijs, L. (2013). *Transgenderzorg*. ACCO, Leuven/ Den Haag.

Deze handreiking is een coproductie van Movisie en het Transgender Netwerk Nederland (TNN).

Colofon

Auteurs: Juul van Hoof en Ceronne Kastelein (Movisie), Elise van Alphen en Sophie Schers (TNN)

Eindredactie: Mariëtte Hermans

Fotografie: Anke van den Berg (p.1), Arie Kievit (p. 2), Marc Driessen (p. 5), Rinske Bijl (p. 6 en 11). Overige beeldmateriaal is stockfotografie.

Vormgeving: Ontwerpburo Suggestie & illusie

Drukwerk: Drukwerkdeal

Downloaden: www.movisie.nl/lhbt-emancipatie

Utrecht, Augustus 2018 (update)

kennis en aanpak van
sociale vraagstukken

© Transgender Netwerk Nederland en Movisie,
kennis en aanpak van sociale vraagstukken
Postbus 19129 * 3501 DC Utrecht
T 030 789 20 00 * info@movisie.nl

Deze publicatie is mogelijk gemaakt door financiering van
het ministerie van OC&W.